

9. Reverchuk, S.K., M.I. Krupka M.I. (1996) *Anatomiia maloho biznesu [Anatomy Small Business]* Lviv: Dialoh [in Ukrainian]
10. Rudnyk, R.V. Derzhavna pidtrymka – zaporuka rozvytku maloho pidpriemnytstva v Ukraini [State support - the key to small business development in Ukraine]. (n.d.). Retrieved from <http://jml.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/522/506> [in Ukrainian]
11. Smit, A. (1962) *Issledovanie o prirode i prichinakh bogatstva narodov [The Wealth of Nations]* Moskva: Sotsekgiz . [in Russian]
12. Smovzhenko, T.S. (2001) *Derzhavna polityka spryiannia rozvytkovi pidpriemnytstv [State policy of promoting entrepreneurship]* Lviv: vyd-vo LBI NBU [in Ukrainian]
13. Orlova, V.O. (2011) Osnovni napriamy stymuliuвання rozvytku maloho biznesu: teoretychnyi aspekt [Main directions stimulating small business development: theoretical aspect]. *Yevropeyskyi vektor ekonomichnoho rozvytku – European vector of economic development*, 2(11), 169-176 [in Ukrainian].
14. Sutormina, V.M., Fedosov, V.M., Riazanova, N.S. (2004) *Finance foreign corporations* V.M Fedosov (Ed.). Kyiv: Lybid [in Ukrainian].

Valeriy Podpletniy, Associate Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)
Kirovohrad National Technical University, Kirovohrad, Ukraine

State Financial Support for the Development of Small Enterprises

The article is to study the theoretical foundations of state financial support to small businesses.

In the article theoretical principles of state financial support to small businesses. The theoretical bases of small businesses in the economy of Ukraine. Formulates his own definition of the essence of public financial support for small businesses. Proved that at the state level necessary changes that will ensure the conditions for small businesses as a guarantee of positive changes in the national economy. Established that state financial support should be based on relevant methodological basis which include: principles, methods and mechanisms of state financial support.

Basic principles, methods and mechanisms that should form the basis of state financial support. Reveals the interests of the state and small enterprises in the implementation of public financial support. Grounded versions interaction between state and small businesses in the implementation of public financial support. A proper understanding of the institutional framework of public financial support for small businesses.

small businesses, government financial support, entrepreneurship, economic policy, regulation, business sector, the institutional structure

Одержано 15.05.15

УДК 339.543

Т. В. Руда, канд. екон. наук

Державний науково-дослідний інститут митної справи, м. Хмельницький, Україна

Розробка методичного інструментарію для оцінювання ефективності діяльності митних органів України на основі інтегрального підходу

У статті запропоновано авторський підхід до оцінювання ефективності діяльності митних органів, що ґрунтується на розробці інтегрального показника. Визначено основні групи показників, які дають можливість репрезентувати виконувані митними органами функції, на основі яких й розраховується інтегральний показник та окреслено вимоги до них. В результаті дослідження встановлено, що запропонований підхід є простим та дозволяє оперативнo отримувати результати оцінювання ефективності діяльності митних органів.

оцінювання ефективності діяльності митних органів, відносний показник ефективності за групою, інтегральний коефіцієнт ефективності митних процедур

© Т. В. Руда, 2015

Т. В. Руда, канд. екон. наук

Государственный научно-исследовательский институт таможенного дела, г. Хмельницкий, Украина

Разработка методического инструментария для оценивания эффективности деятельности таможенных органов Украины на основе интегрального подхода

В статье предложен авторский подход к оценке эффективности деятельности таможенных органов, основанный на разработке интегрального показателя. Определены основные группы показателей, которые дают возможность представить выполняемые таможенными органами функции, на основе которых и рассчитывается интегральный показатель и очерчены требования к ним. В результате исследования установлено, что предложенный подход является простым и позволяет оперативно получать результаты оценки эффективности деятельности таможенных органов.

оценка эффективности деятельности таможенных органов, относительный показатель эффективности по группе, интегральный коэффициент эффективности таможенных процедур

Постановка проблеми. За умов активізації євроінтеграційних процесів в Україні все більшої актуальності набувають питання підвищення ефективності здійснення зовнішньоекономічної діяльності, зокрема, за рахунок удосконалення роботи митних органів. На сьогодні оцінювання ефективності функціонування митних органів здійснюється відповідно до нормативно закріпленої методики визначення узагальненого рейтингу показників роботи митних органів, в якій особлива увага приділяється аналізу саме функціональних обов'язків митних органів, в результаті чого нівелюється оцінювання якості здійснення ними митних процедур. Також слід відмітити, що зазначена методика не дає змоги оцінити ефективність митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів в розрізі митних процедур та структури зовнішньоекономічної діяльності, а тому не може слугувати вичерпною базою для прийняття рішень щодо ефективності діяльності митних органів. Окрім того, зазначеною методикою передбачається врахування індикативних показників діяльності митних органів та відсоток (рівень їх досягнення) у звітному періоді. Сама система показників є досить ґрунтовною, проте, громіздкою, вимагає значних витрат часу для їх розрахунку. При цьому, перевірити об'єктивність отриманих результатів досить важко. Процедура оцінювання ускладнюється відсутністю єдиної, чітко визначеної форми звітування про ефективність діяльності митних органів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналізуючи наукові дослідження обраної тематики, слід зазначити, що в роботах І. Г. Бережнюка [1], П. В. Пашка [2] та В. В. Суворова [3, 4] висвітлюються питання, що стосуються ефективності здійснення державної митної справи та ефективності діяльності митних органів. Зокрема, В. В. Суворовим [3] запропоновано коефіцієнт для оцінювання ефективності функціонування органів митної сфери. Незважаючи на значні напрацювання у даній сфері на сьогодні особливо гострою є необхідність у виробленні дієвого методичного інструментарію для оцінювання ефективності діяльності митних органів, який дав би можливість комплексно врахувати усі сфери їх діяльності, був би простим та зрозумілим у використанні й адаптований до можливостей внесення змін щодо груп вихідних даних.

Постановка завдання. Таким чином, метою написання статті є розробка методичного інструментарію оцінювання ефективності діяльності митних органів шляхом формування інтегрального показника.

Виклад основного матеріалу. З метою оцінювання ефективності митних процедур пропонується використати метод побудови інтегрального показника на основі розрахунку наступних груп показників, які дають можливість репрезентувати виконувани митними органами функції:

1 група – забезпечення безпеки;

- 2 група – фінансова результативність;
- 3 група – інформаційно-технічне забезпечення;
- 4 група – організація митного контролю;
- 5 група – сприяння бізнесу: комунікативний аспект;
- 6 група – кадрове забезпечення.

Перевагами застосування даного математичного апарату є його простота та оперативність отримання оцінюваного результату й можливість врахування різноспрямованого впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на оцінюваний показник.

Базові показники, обрані для оцінювання ефективності митних процедур в межах конкретних груп повинні відповідати наступним вимогам:

- вони мають бути простими, зрозумілими, легко розраховуватись на основі інформації, передбаченої статистичними формами звітності або внутрішньої інформації митних органів;
- мають бути узгодженими та інформативними;
- повинні враховувати специфіку функціонування митних органів та передбачати їх ідентифікацію залежно від особливостей та параметрів діяльності.

Інтегральний підхід в оцінюванні ефективності митних процедур на думку автора, повинен передбачати наступну схему:

1. Формування груп показників для оцінювання ефективності митних процедур (6 груп).
2. Розрахунок середнього значення одиничних показників в межах кожної групи для Державної фінансової служби України.
3. Розрахунок одиничних показників в межах кожної групи в розрізі оцінюваних митниць.
4. Визначення уніфікованого значення оцінюваних показників по кожній митниці.
5. Розрахунок відносних показників ефективності для кожної групи показників, що використовується для оцінювання ефективності митних процедур.
6. Визначення вагових коефіцієнтів значущості оцінюваних груп показників шляхом застосування методу експертних оцінок.
7. Визначення інтегрального показника ефективності митних процедур по кожній митниці, ефективність діяльності якої оцінюється.
8. Ранжування отриманих результатів.

Проведемо оцінювання ефективності митних процедур за запропонованою методикою на умовному прикладі (за основу візьмемо групу показників «Фінансова результативність»).

В межах групи «Фінансова результативність» Фрадинським О. А. [5] пропонується розраховувати наступні показники (їх перелік може бути доповнений та змінений):

- показник фінансової віддачі (Пфв);
- показник віддачі декларування (Пвд);
- показник віддачі товарообігу грошовий (Пвтг);
- показник віддачі суб'єкта ЗЕД (ПвсЗЕД);
- показник віддачі посадової особи (Пвпо) [1].

Розрахуємо середні значення зазначених одиничних показників цієї групи для Державної фінансової служби України (табл. 2), на основі вихідних даних, наведених у табл. 1.

Таблиця 1 – Вихідні дані для розрахунку показників групи «Фіскальна результативність»

Митниці, діяльність яких оцінюється	Товарообіг, тис. грн.	Митні платежі, тис. грн.	К-сть суб'єктів ЗЕД	К-сть поданих декларацій	К-сть посадових осіб, чол.	Бюджетне фінансування, тис. грн.
митниця 1	12000000	1000000	5000	100000	400	50000000
митниця 2	18000000	2000000	6000	50000	500	30000000
митниця 3	15000000	1500000	8000	40000	600	20000000
митниця 4	25000000	500000	1000	60000	400	70000000
митниця 5	15000000	1400000	2000	90000	1000	80000000
митниця 6	10000000	1600000	3000	65000	800	50000000
митниця 7	50000000	5000000	10000	250000	1500	10000000
митниця 8	20000000	4000000	5000	45000	700	50000000
митниця 9	7000000	1000000	1000	30000	600	20000000
митниця 10	8000000	2000000	3000	70000	500	30000000
Всього	180000000	20000000	44000	800000	7000	410000000

Джерело: розроблено автором.

Таблиця 2 – Середнє значення оцінюваних показників групи «Фіскальна результативність» для Державної фіскальної служби України

Показник	Середнє значення
Пфв	0,049
Пвд	25,000
Пвтг	0,111
ПвсЗЕД	454,545
Пвпо	2857,143

Джерело: розроблено автором.

За умови, коли в групі показників оцінювання ефективності митних процедур буде включено показники, що не мають числового вираження або є аналітичними (такими, значення яких визначається наказами та розпорядженнями у сфері здійснення державної митної справи) розрахунок їх середніх значень для Державної фіскальної служби здійснюватись не буде. У такому випадку дана таблиця міститиме нормативні значення відповідних показників, які прийматимуться за еталонні.

Наступним етапом запропонованої методики є розрахунок одиничних показників групи «Фіскальна результативність» в розрізі оцінюваних митних органів (табл.3).

Таблиця 3 - Одиничні показники групи «Фіскальна результативність» в розрізі оцінюваних митниць

Об'єкт оцінювання	Пфв	Пвд	Пвтг	ПвсЗЕД	Пвпо
1	2	3	4	5	6
митниця 1	0,020	10,000	0,083	200,000	2500,000
митниця 2	0,067	40,000	0,111	333,333	4000,000
митниця 3	0,075	37,500	0,100	187,500	2500,000

Продовження таблиці 3

1	2	3	4	5	6
митниця 4	0,007	8,333	0,020	500,000	1250,000
митниця 5	0,018	15,556	0,093	700,000	1400,000
митниця 6	0,032	24,615	0,160	533,333	2000,000
митниця 7	0,500	20,000	0,100	500,000	3333,333
митниця 8	0,080	88,889	0,200	800,000	5714,286
митниця 9	0,050	33,333	0,143	1000,000	1666,667
митниця 10	0,067	28,571	0,250	666,667	4000,000

Джерело: розроблено автором.

На основі отриманих результатів визначимо уніфіковане (стандартизоване) значення оцінюваних показників в розрізі оцінюваних митниць (як відношення виміряного значення показника до середнього значення в межах Державної фіскальної служби) та розрахуємо відносні показники ефективності для кожної групи показників (як добуток уніфікованих значень оцінюваних показників) (табл. 4).

Таблиця 4 - Уніфіковане значення оцінюваних показників, відносний показник ефективності за групою «Фіскальна результативність»

Об'єкт оцінювання	Уніфіковане значення оцінюваних показників					Відносний показник ефективності за групою 1
	Пфв	Пвд	Пвтг	ПвсЗЕД	Пвпо	
митниця 1	0,410	0,400	0,750	0,440	0,875	0,047
митниця 2	1,367	1,600	1,000	0,733	1,400	2,245
митниця 3	1,538	1,500	0,900	0,413	0,875	0,749
митниця 4	0,146	0,333	0,180	1,100	0,438	0,004
митниця 5	0,359	0,622	0,840	1,540	0,490	0,141
митниця 6	0,656	0,985	1,440	1,173	0,700	0,764
митниця 7	10,250	0,800	0,900	1,100	1,167	9,471
митниця 8	1,640	3,556	1,800	1,760	2,000	36,946
митниця 9	1,025	1,333	1,286	2,200	0,583	2,255
митниця 10	1,367	1,143	2,250	1,467	1,400	7,216

Джерело: розроблено автором.

* аналогічні дії слід здійснити в межах кожної із 6 визначених груп показників.

З метою узагальнення отриманих результатів необхідно визначити вагові коефіцієнти значущості оцінюваних груп показників. З цією метою, на думку автора, доцільно застосувати метод експертних оцінок. Кількість експертів повинна становити 6-10 осіб. Ними мають бути провідні фахівці у сфері митної справи (начальники департаментів, митниць, митних постів та ін.). Оскільки оцінювання ефективності митних процедур пропонується здійснювати за 6 групами показників, то вважаємо за доцільне залучити 6 експертів.

На основі даних, наведених у табл. 5 розрахуємо вагові коефіцієнти (значущість) оцінюваних груп показників. Варто відмітити, що експертами виставляються оцінки в межах від 1 до 5 за мірою зростання вагомості групи оцінюваних показників.

Таблиця 5 – Експертні оцінки вагомості груп показників

Експерт	Група 1	Група 2	Група 3	Група 4	Група 5	Група 6
1	5	4	3	4	4	3
2	4	3	2	3	5	2
3	5	2	1	2	5	5
4	4	4	2	2	2	4
5	5	3	2	3	3	2
6	3	2	2	4	4	2
Середнє значення	4,33	3,00	2,00	3,00	3,83	3,00
Загальне середнє значення						19,17

Джерело: розроблено автором.

Питома вага (значущість 1 групи показників (w_1)) = $4,33/19,17 = 0,23$;

$$w_2 = 3,00/19,17 = 0,16;$$

$$w_3 = 2/19,17 = 0,10;$$

$$w_4 = 3/19,17 = 0,16;$$

$$w_5 = 3,83/19,17 = 0,20;$$

$$w_6 = 3,00/19,17 = 0,16$$

Загальна сума вагових коефіцієнтів дорівнює 1.

З метою оцінювання можливості математичної обробки експертних оцінок доцільно розрахувати коефіцієнт конкордації, який вказує на узгодженість думок експертів (на умовному прикладі він становить 0,9, що вказує на те, що думки експертів є узгодженими, а тому вагомість показників можна враховувати при подальших математичних розрахунках).

Розраховуємо інтегральний коефіцієнт ефективності митних процедур за кожною з оцінюваних митниць за формулою:

$$I_{\text{емп}} = \sum_{j=1}^n w_j x_j, \quad (1)$$

де w_j - питома вага (значущість) оцінюваної групи показників;

x_j - відносний показник ефективності за кожною з груп.

Отримані результати зведемо у табл. 6 та табл. 7.

На основі отриманих результатів доцільно зробити висновки про те, що найбільш ефективним було здійснення митних процедур у митниці 8, найменш ефективною була діяльність митниці 4.

Таблиця 6 – Вихідні дані для розрахунку інтегрального коефіцієнта ефективності митних процедур

Відносні показники ефективності по групах						
Об'єкт оцінювання	Група 1	Група 2	Група 3	Група 4	Група 5	Група 6
митниця 1	0,200	0,047	3,400	5,200	1,280	1,280
митниця 2	0,300	2,245	0,580	4,560	1,240	3,210
митниця 3	0,150	0,749	1,220	2,110	3,220	1,250
митниця 4	1,250	0,004	0,850	0,920	1,250	1,110

Продовження таблиці 6

митниця 5	4,300	0,141	3,150	2,550	1,280	3,120
митниця 6	1,850	0,764	1,600	2,100	3,200	1,580
митниця 7	1,550	9,471	7,240	2,400	3,600	0,550
митниця 8	8,650	36,946	1,250	4,120	2,150	1,280
митниця 9	3,200	2,255	3,200	2,300	2,800	3,200
митниця 10	2,000	7,216	1,220	3,050	3,580	2,550

Джерело: розроблено автором.

Таблиця 7 – Інтегральний коефіцієнт ефективності митних процедур в розрізі митниць (Імп)

Об'єкт оцінювання	Значення інтегрального коефіцієнта ефективності митних процедур (Імп)	Рейтинг
Імп1	1,667	8
Імп2	2,079	6
Імп3	1,490	9
Імп4	0,853	10
Імп5	2,177	5
Імп6	1,845	7
Імп7	4,321	2
Імп8	11,113	1
Імп9	2,765	4
Імп10	3,664	3

Джерело: розроблено автором.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, узагальнюючи отримані результати, доцільно зробити висновки про те, що на сьогодні досить проблемним та, подекуди, з елементами корупції є питання оцінювання ефективності діяльності митних органів. На сьогодні запропоновано низку методик, проте, більшість із них передбачають розрахунок показників на основі планових значень, які доводяться до митниць з центрального апарату й носять індикативний характер. Більшість із них є досить громіздкими й не дають змоги за отриманими результатами зробити однозначний висновок про ефективність діяльності митних органів. Саме тому на сьогодні питання оцінювання ефективності, результативності діяльності є досить болючим для самих працівників митних органів, а тому потребує вироблення нової методики, підходу, який дав би можливість комплексно оцінити рівень виконання ними функцій, був би простим та адаптованим до можливостей внесення змін до розраховуваних груп показників. Саме з цією метою автором пропонується підхід, в основу якого покладено розрахунок інтегрального показника. Незважаючи на низку переваг, проблемним аспектом при використанні зазначеної методики є визначення значущості кожної з груп показників шляхом залучення експертів. Ще одним проблемним моментом є вироблення технічних вимог до груп показників з метою імплементації запропонованої методики до спеціалізованих інформаційних ресурсів Державної фіскальної служби України, що дало б змогу «прозора» та оперативно здійснювати оцінювання ефективності діяльності митних органів.

Список літератури

1. Бережнюк І.Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти : [монографія] / І.Г. Бережнюк. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2009. – 453 с.
2. Пашко П.В. Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації) [монографія] / П. В. Пашко. – Одеса : АТ «Пласке», 2009. – 628 с.
3. Суворов В.В. Окремі аспекти оцінки ефективності здійснення митної справи в Україні / В. В. Суворов // Митна безпека. – 2010. - № 2. – Серія «Економіка». – С. 107-115
4. Суворов В.В. Порівняльний аналіз ефективності здійснення митної справи в Україні та інших країнах [Текст] / В.В. Суворов // Вісник Академії митної служби України. - 2011. – Т.1 - Серія : Економіка - С.40-46
5. Фрадинський О.А. Формування показників оцінки фінансової результативності діяльності вітчизняних митниць / О.А Фрадинський // Збірник тез Інтернет-конференції «Дослідження теоретичних аспектів та розробка системи оцінювання ефективності митних процедур» (22 травня 2015 р.). - Хмельницький: Державний науково-дослідний інститут митної справи. – С.30-33

References

1. Berezhnyuk, I.H. (2009). *Mytne rehulyuvannya Ukrainy: natsional'ni ta mizhnarodni aspekty* [Customs regulation of Ukraine: national and international aspects]. Dnipropetrovsk: Akademiya mytnoyi sluzhby Ukrainy [in Ukrainian].
2. Pashko, P.V. (2009). *Mytna bezpeka (teoriya, metodolohiya ta praktychni rekomendatsiyi)* [Customs security (the theory, methodology and practical advice)]. Odesa: AT «Plaske» [in Ukrainian].
3. Suvorov, V.V. (2010). Okremi aspekty otsinky efektyvnosti zdiysnennya mytnoyi spravy v Ukraini [Some aspects of assessing the efficiency of customs in Ukraine]. *Mytna bezpeka - Customs security*, 2, 107-115 [in Ukrainian].
4. Suvorov, V.V. (2011). Porivnyal'nyy analiz efektyvnosti zdiysnennya mytnoyi spravy v Ukraini ta inshykh krayinakh [Comparative analysis of the efficiency of customs in Ukraine and other countries]. *Visnyk Akademiyi mytnoyi sluzhby Ukrainy - Journal of the Academy of Customs Service of Ukraine*, 1, 40-46 [in Ukrainian].
5. Fradyns'kyi, O.A. (2015). Formuvannya pokaznykiv otsinky fiskal'noyi rezul'tatyvnosti diyal'nosti vitchyznyanykh mytnyts' [Formation of indicators to measure the fiscal impact of the domestic customs]. *Doslidzhennya teoretychnykh aspektiv ta rozrobka systemy otsinyuvannya efektyvnosti mytnykh protsedur '15: Internet-konferentsiya (22 travnya 2015 roku) - Internet conference* (pp. 30-33). Khmel'nyts'kyi: Derzhavnyy naukovo-doslidnyy instytut mytnoyi spravy [in Ukrainian].

Ruda Tatiana, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)

State Research Institute of Customs, Khmelnytski, Ukraine

Development of Methodological Tools for Evaluating the Effectiveness of the Customs Authorities of Ukraine on the Basis of an Integrated Approach

The purpose of this paper is to develop methodological tools for evaluation of the effectiveness of the customs authorities by creating an integrated parameter.

In the article the author's approach to evaluating the effectiveness of the customs authorities, based on the development of an integrated parameter. The main groups of indicators that make it possible to represent the functions performed by the customs authorities on which will be calculated and integrated indicators. The requirements for basic indicators selected for evaluating the effectiveness of customs procedures within specific groups were outlined and the stages of the evaluation process were defined. It was made on the hypothetical example.

The results made it possible to conclude that the proposed approach is simple and allows to quickly getting results and makes it possible to take account of multidirectional impact factors of external and internal environment on the estimated figure.

evaluating the effectiveness of the customs authorities, the relative performance indicator for the group, integral coefficient of efficiency of customs procedures

Одержано 28.04.15